

24.

Wartość Ojczyzny

I. PROSPEKT WARTOŚCI

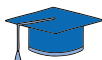
1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Patriotyzm

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Postawa wrażliwości i szacunku wobec rodaków

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Jak rozumiem pojęcie Ojczyzna?¹

¹ „Pocałunek złożony na ziemi polskiej ma jednak dla mnie sens szczególny. Jest to jakby pocałunek złożony na rękach matki – albowiem Ojczyzna jest naszą matką ziemską. Polska jest matką szczególną. Niełatwe są jej dzieje, zwłaszcza na przestrzeni ostatnich stuleci. Jest matką, która wiele przecierpiała i wciąż na nowo cierpi. Dlatego też ma prawo do miłości szczególnej”. Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie w Warszawie*, 16.06.1983, w: tegoż

- Czy czuję solidarność i wspólnotę z moimi rodakami?
- Poznawanie wzorców osobowych i cnót społecznych poprzez zgłębianie historii i kultury własnego narodu.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Patriotyzm oznacza umiłowanie Ojczyzny i poczucie wspólnoty z rodakami².
- Poprzez poznawanie historii, języka, kultury i obyczajów własnego narodu, można głębiej zrozumieć siebie i swoje miejsce na ziemi.
- Przykłady bohaterskiej walki o wolność Ojczyzny nadają sens życiu młodego pokolenia.

Zasady

- Świadomość wspólnoty kulturowo-narodowej pomaga mi w życzliwym i braterskim podejściu do człowieka żyjącego obok mnie.
- Jestem wdzięczny za to, że mam Ojczyznę, znam jej język, historię, kulturę, geografę, wiarę i obyczaje narodowe.
- Korzystam z wolności, jaką daje mi posiadanie własnej Ojczyzny.

Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie, wyd. Znak, Kraków 2012, s. 213.

² „Podobnej sprawiedliwości i miłości potrzebuje naród, jeśli ma być wewnętrznie zjednoczony, jeśli ma stanowić spójną jedność. A chociaż trudno jest upodabniać naród – to wielomilionowe społeczeństwo do rodziny, najmniejszej, jak wiadomo, ludzkiej wspólnoty, społeczności, to i w nim także, narodzie, jedność zależy od sprawiedliwego zabezpieczenia potrzeb, praw i zadań każdego członka narodu. Tak, aby nie rodził się rozdźwięk i kontrast na tle różnic, które niesie ze sobą uprzywilejowanie jednych, upośledzenie drugich. Z dziejów Ojczyzny naszej wiemy, jak zadanie to jest trudne – a jednak nigdy nie można zrezygnować z olbrzymiego wysiłku, którego celem jest budowanie sprawiedliwej jedności wśród synów i córek jednej Ojczyzny. Musi zaś temu towarzyszyć miłość tejże Ojczyzny: umiłowanie jej kultury i historii, umiłowanie specyficznych wartości, które stanowią o miejscu tej Ojczyzny w wielkiej rodzinie narodów, umiłowanie wreszcie rodaków – ludzi mówiących tym samym językiem i odpowiedzialnych za tę samą wspólną sprawę, której na imię «Ojczyzna»”. Jan Paweł II, *Homilia pod szczytem Jasnej Góry*, Częstochowa, 4.04.1979, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny*, s. 106.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Patriotyzm oznacza troskę o człowieka żyjącego na tej samej ziemi, mówiącego tym samym językiem i posiadającego polskie korzenie (Polonia na całym świecie).
- Ojczyzna nabiera dla człowieka wartości, gdy pracuje dla niej z poświęceniem.
- Odwołanie się do miłości Ojczyzny stanowi podstawowy element wychowania³.

Zasady

- Moje postawa obywatelska wpływa na podejście młodego człowieka do spraw Ojczyzny⁴.
- Podsuwam dziecku lektury, filmy i dzieła sztuki, w których Ojczyzna i wolnością są ukazane jako jedne z podstawowych wartości.
- Staram się zainteresować dziecko historią naszego kraju, organizując wyjazdy, wycieczki lub spacery do ciekawych miejsc związanych z dziejami i kulturą Ojczyzny.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Patriotyzm to solidarność ze wspólnotą stanowiącą Ojczyznę.

³ „Miłość ojczyzny i służba dla niej wynikają z obowiązku wdzięczności i porządku miłości”. KKK 2239.

⁴ „Obywatele powinni pielęgnować wielkoduszną i wierną miłość do ojczyzny – jednak bez ciasnoty umysłu – tak mianowicie, aby równocześnie mieli na uwadze dobro całej rodziny ludzkiej, którą łączą różnorodne więzy występujące pomiędzy rasami, ludami i narodami. Wszyscy chrześcijanie powinni mieć świadomość, że ich szczególne i swoiste powołanie dokonuje się we wspólnotcie politycznej, dzięki czemu winni świecić przykładem, ponieważ zobowiązuje ich do tego świadomość obowiązku i służby dla pomnażania dobra wspólnego, tak aby również czynami pokazywali, w jaki sposób władza może iść w parze z wolnością, osobista inicjatywa z potrzebami całego organizmu społecznego, potrzebna jedność z pożytecznym różnicowaniem. W zakresie porządku spraw doczesnych niech uznają uprawnione różnice poglądów, także szanują tych obywateli, również stowarzyszonych, którzy tych poglądów uczciwie bronią. Partie polityczne powinny popierać zaś to, co ich zdaniem potrzebne jest dla dobra wspólnego; nigdy nie wolno przekładać korzyści własnej nad dobro wspólne. Należy usilnie troszczyć się i dbać o wychowanie obywatelskie i polityczne, tak bardzo dzisiaj potrzebne narodowi, zwłaszcza młodzieży, tak aby wszyscy obywatele mogli odegrać własną rolę w życiu swej wspólnoty politycznej”. KDK 75.

- Wspólnota ojczysta chroni przed indywidualizmem społecznym, wyobcowaniem i obojętnością.
- Fascynacja pięknymi postawami bohaterów narodowych rodzi chęć naśladowania wartości przez nich wyznawanych i uczy, czym jest miłość do Ojczyzny.

Zasady

- Poprzez odwoływanie się do przykładów z historii, ukazują uczniom cenę jaką nasi przodkowie zapłacili za wolność Ojczyzny, jak również jaki wkład wnieśli w budowanie jej piękna.
- Uświadamiam uczniom, że miłość Ojczyzny to solidarność z ludźmi, szacunek dla dziedzictwa kultury, wiary, ziemi, dzięki której człowiek czuje się u siebie i jest sobą.
- Wspólnie z uczniami odnajduję wartości, które scalają nas w braterską wspólnotę narodu – Ojczyznę.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizujemy wycieczkę po Starym Mieście, Rynku lub innej zabytkowej części miasta. Uczniowie mają za zadanie opisać historyczny kontekst danego zabytku oraz bohaterów z nim związanych. Można także zaproponować lekcję, podczas której uczniowie zaprezentują historię i genealogię swojej rodziny. Następnym krokiem będzie łączenie indywidualnych historii, odnajdywanie elementów wspólnych i osadzanie ich w kontekście historii narodu.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Znajomość historii uświadamia młodemu człowiekowi jak wysoką cenę, przyszło zapłacić przodkom w obronie Ojczyzny i uczy go odpowiedzialności za miejsce, w którym żyje. Losy bohaterów narodowych inspirują go do praktykowania poznanych cnót: odwagi, niezłomności, ofiarności, wiary w chwalebna przyszłość. Identyfikując się z historią swego kraju, uczeń rozumie miejsce, w którym żyje, widzi głębiej sens własnego istnienia, zna i rozumie historię swojego kraju i wspólnoty lokalnej oraz zna historię swojej rodziny.

1.10. ZAGROŻENIA

Brak poczucia tożsamości i więzi z dziedzictwem kraju, w którym się żyje, przejawia się obojętnością, brakiem poszanowania, a nawet świadomą dewastacją miejsc, obiektów lub przedmiotów użytku publicznego. Konsekwencją tego zjawiska jest także bezkrytyczne zapatrzenie we wszystko, co zawiera obca kultura lub subkultura. Zanik świadomości narodowej, a często także więzi, jest przyczyną samotności, izolacji, a nawet niechęci wśród mieszkańców tego samego kraju, regionu, miasta czy wioski.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Pojęcie Ojczyzna odnosi się zawsze do określonego terytorium. Jest to terytorium, z którym wiążą człowieka konkretne życiowe doświadczenia, ale przede wszystkim to teren, który zamieszkują rodacy, na którym toczyły się wszystkie ważne wydarzenia z historii. W jego granicach znajdują się miejsca i pamiątki uważane za święte dla danej nacji. Jest to kolebka i ośrodek rodzimej kultury. Podlega władzy państwa, którego jest się obywatelem.

Pięknie o ojczyźnie mówił papież Jan Paweł II. Odwoływał się do etymologii tego słowa, łączył je z pojęciem ojca. Ojczyzna to ojcowizna, czyli zasób dóbr, dziedzictwo pozostawione nam przez ojców. Ojczyzna to nie tylko konkretne terytorium, ziemia, ale też wartości i treści duchowe, jakie składają się na kulturę danego narodu. Na patriotyzm, czyli umiłowanie tego, co ojczyste, składa się miłość i pamięć o historii, kulturze i sztuce, języku, a nawet miłość do krajobrazu i przyrody rodzimej, szacunek do osiągnięć i geniuszu rodaków. Patriotyzm przechodzi swą próbę wtedy, gdy to dobro jakim jest ojczyzna zostaje zagrożone.

W dzisiejszym społeczeństwie polskim obserwujemy dwie groźne tendencje, wypaczające patriotyzm. Z jednej strony brak zainteresowania treściami patriotycznymi. Można spotkać ludzi, którzy wręcz wstydzą się swojej ojczyzny, wstydzą się rodaków, uciekają od wszystkiego, co narodowe, polskie. Z drugiej strony prężnie rozwijają się ruchy narodowościowe, które w sposób agresywny wyrażają wrogość do innych nacji, ras czy narodów. Stąd tak ważne jest budowanie wśród uczniów właściwego zrozumienia wartości ojczyzny i patriotyzmu. Pomocne mogą być fragmenty z lektur szkolnych traktujące o tej wartości. W sposób genialny pisał o tym św. Jan Paweł II, papież, Polak i patriota: „Dla nacjonalizmu charakterystyczne jest to, że uznaje tylko dobro własnego narodu i tylko do niego dąży, nie licząc się z prawami innych. Patriotyzm natomiast jako miłość ojczyzny, przyznaje wszystkim innym narodom takie samo prawo jak własnemu, a zatem jest drogą do uporządkowanej miłości społecznej”⁵.

⁵ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005, s. 29.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Akcja książki Marii Dąbrowskiej pt. *Marcin Kozera* toczy się w Londynie, przed pierwszą wojną światową. Tytułowy bohater jest synem polskiego emigranta. Urodził się w Anglii, tu chodzi do szkoły, ma angielskich kolegów i o Polskę, swojej Ojczyźnie tylko słyszał. Chłopiec bardzo przeżywa fakt, że nie może określić kim do końca jest: Polakiem czy Anglikiem. Odpowiedź na to nurtujące Marcina pytanie przychodzi niespodziewanie na pewnej lekcji geografii. I ta odpowiedź jego samego chyba najbardziej zaskakuje. Okazuje się, że chłopiec kocha Ojczyznę, choć nigdy nie był w Polsce i, jak mówi nauczyciel, Polska jako kraj nie istnieje na mapie Europy.

Ach! Więc to tak! On się waha i nie wie, czy jest Anglikiem, czy Polakiem, on się tak męczy, a inni powiadają, że nie ma po prostu Polski. Jak to? Nie ma tego, co w jego sercu wznieca od całych miesięcy taką burzę?

Poczuł, że został wyzwany. I że trzeba natychmiast odpowiedzieć. To jest ostatnia chwila. [...]

Słowa nauczyciela były ostatnią kroplą padającą w serce Marcina już dawno przepełnione. Kropla padła, serce wystąpiło z brzegów, tak jak rzeka na wiosnę.

Zapłoniony i drżący wstał i znów natychmiast usiadł owładnięty tchórzostwem. Bał się szalenie.

Lecz przewyciężył się. Wstał po raz drugi.

Rzekł głośno:

– Polska jest, proszę pana. Ja jestem Polakiem. [...]

– Zresztą to tym bardziej świadczy, że Polska jest, jeżeli przyznają się do niej nawet tacy jak ja. Ja nie umiem dobrze po polsku i mogę być Anglikiem. I kocham Anglię. Ale mój ojciec jest Polakiem. I ja nie opuszczę Polski w nieszczęściu. I nawet wrócę do niej. A ona będzie potem wolna i potężna jak Anglia – i ja będę miał prawo pysznić się nią. Ja ją kocham. Kocham.

Marcin Kozera sam był zaskoczony swoją odpowiedzią, ponieważ jego wyznanie płynęło z głębi serca. Czuł więź z krajem, którego nie znał, i którego nie było na mapach. Wspomnienie przez nauczyciela geografii o tym fakcie

M. Dąbrowska, *Marcin Kozera*, cyt. za: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start! Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej*, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 181-182.

wyzwoliło w nim uczucia, których się po sobie nie spodziewał. Jeśli mówić o patriotyzmie to chyba właśnie w takim sensie: więzi tak subtelnej, że wręcz niewidzialnej gołym okiem. Ten patriotyzm ujawnia się dopiero wtedy, gdy wymaga tego sytuacja. Tak jak to się stało w przypadku bohatera. Patriotyzm, wyznał Marcin przy całej klasie, to miłość do Ojczyzny, pamięć o niej i szacunek do jej symbolów: godła i flagi oraz hymnu.

Gdybyśmy czytali dalej przytoczony powyżej fragment, mogłaby nas zaskoczyć reakcja angielskiego nauczyciela. Nie ganił ucznia za jego ekspresyjną wypowiedź, bez udzielenia mu głosu, ale pochwalił go i wskazał pozostałym uczniom jako wzór prawdziwego patrioty. Zachęcił całą klasę do wyrażenia aplauzu, gromkich okrzyków. Taka postawa powinna również charakteryzować współczesnych nauczycieli i rodziców. Powinniśmy szanować patriotyzm obcokrajowców uczących się w polskich szkołach. Tego także powinniśmy uczyć młodzież.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Tożsamość kulturalna i historyczna społeczeństw jest zabezpieczana i ożywiana przez to, co mieści się w pojęciu narodu. Oczywiście, trzeba bezwzględnie unikać pewnego ryzyka: tego, ażeby ta niezbywalna funkcja narodu nie wyrodziła się w nacjonalizm. XX stulecie dostarczyło nam pod tym względem doświadczeń skrajnie wymownych, również w świetle dramatycznych konsekwencji. W jaki sposób można wyzwolić się od tego zagrożenia? Myślę, że sposobem właściwym jest patriotyzm. Charakterystyczne dla nacjonalizmu jest bowiem to, że uznaje tylko dobro własnego narodu i tylko do niego dąży, nie licząc się z prawami innych. Patriotyzm natomiast, jako miłość ojczyzny, przyznaje wszystkim innym narodom takie samo prawo jak własnemu, a zatem jest drogą do uporządkowanej miłości społecznej.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, s. 73.

Szkoła winna stać się kuźnią cnót społecznych tak bardzo potrzebnych naszemu narodowi. trzeba, aby ten klimat przyczynił się do tego, by dzieci i młodzież mogły otwarcie przyznawać się do swoich przekonań religijnych i zgodnie z nimi postępować. Starajmy się rozwijać i pogłębiać w sercach dzieci i młodzieży uczucia patriotyczne i więź z Ojczyzną. Wyczulac na dobro wspólne narodu i uczyć młodzież odpowiedzialności za przyszłość. Nie można bowiem służyć dobrze narodowi, nie znając jego dziejów, bogatej tradycji, kultury.

Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św., Łowicz, 14.06.1999, 3, w: tegoż, Pielgrzymki do Ojczyzny*, s. 1144.

Miłość – caritas – zawsze będzie konieczna, również w najbardziej sprawiedliwej społeczności. Nie ma takiego sprawiedliwego porządku państwowego, który mógłby sprawić, że posługa miłości byłaby zbędna. Kto usiłuje uwolnić się od miłości, będzie gotowy uwolnić się od człowieka jako człowieka. Zawsze będzie istniało cierpienie, które potrzebuje pocieszenia i pomocy. Zawsze będzie samotność. Zawsze będą sytuacje materialnej potrzeby, w których konieczna jest pomoc w duchu konkretnej

miłości bliźniego. Państwo, które chce zapewnić wszystko, które wszystko przyjmuje na siebie, w końcu staje się instancją biurokratyczną, nie mogącą zapewnić najistotniejszych rzeczy, których człowiek cierpiący – każdy człowiek – potrzebuje: pełnego miłości osobistego oddania. Nie państwo, które ustala i panuje nad wszystkim, jest tym, którego potrzebujemy, ale państwo, które dostrzeże i wesprze, w duchu pomocniczości, inicjatywy podejmowane przez różnorakie siły społeczne, łączące w sobie spontaniczność i bliskość z ludźmi potrzebującymi pomocy.

DCE 28.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Przeto z człowieka jednego, i to już niemal obumarłego, powstało potomstwo tak liczne, „jak gwiazdy niebieskie, jak niezliczone ziarnka piasku na wybrzeżu morza”. W wierze pomarli oni wszyscy, nie osiągnąwszy tego, co im przyrzeczono, lecz patrzyli na to z daleka i witali, uznawszy siebie za obcych i gości na tej ziemi. Ci bowiem, co tak mówią, wykazują, że szukają ojczyzny. Gdyby zaś tę wspominali, z której wyszli, znaleźliby sposobność powrotu do niej. Teraz zaś do lepszej dążą, to jest do niebieskiej. Dlatego Bóg nie wstydzi się być nazywanym ich Bogiem, gdyż przysposobił im miasto.

Hbr 11,12-16;
por. Flp 3,20.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

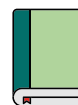
Symbol nieba odsyła nas do tajemnicy Przymierza, jaką przeżywamy, gdy modlimy się do naszego Ojca. On jest w niebie, które jest Jego przybytkiem; dom Ojca jest więc także naszą „ojczyzną”.

KKK 2795;
por. 1676; 2802.

IV. LITERATURA

Benedykt XVI, *Enc. «Deus caritas est». O miłości chrześcijańskiej*, Wydawnictwo M, Kraków 2006.

Buyno-Arctowa M., *Ojczyzna*, wyd. Polwen, Radom 2003.

- Dąbrowska M., *Marcin Kozera*, cyt. za: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start! Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej*, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 181-182.
- Jan Paweł II, *Homilia pod szczytem Jasnej Góry*, 4.04.1979, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2012, s. 103-107.
- Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św.*, Łowicz, 14.06.1999, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2012, s. 1140-1148.
- Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005.
- Jan Paweł II, *Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie*, Warszawa, 16.06.1983, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2012, s. 213-214.
- Jaroszyński P., *Europa bez Ojczyzn?*, wyd. Dom Polski, Warszawa 2002.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Lewis C.S., *Lew, Czarownica i stara szafa*, w: tegoż, *Opowieści z Narnii*, tłum. A. Polkowski, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań [b.r.], s. 9-135.
- Łukowski W., *Společne tworzenie ojczyzn*, wyd. Scholar, Warszawa 2002.
- Majdański K., *Ojczyzna jest Matką*, wyd. Fundacja Pomoc Rodzinie, Łomianki 2005.
- Mickiewicz A., *Pan Tadeusz*, cyt. za: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start! Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej*, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 164-170.
- Molnar F., *Chłopcy z Placu Broni*, tłum. T. Olszański, wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 2018.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Ryba M., *Szkoła w okowach ideologii*, wyd. Fundacja Servire Veritati. Instytut Edukacji Narodowej, Lublin 2006.

- Słowacki J., *W pamiętniku Zofii Bobrówny*, cyt. za: A. Klimowicz, M. Derlukiewicz, *Nowe Słowa na start! Podręcznik do języka polskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej*, wyd. Nowa Era, Warszawa 2018, s. 162.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym [Gaudium et spes]*, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 526-606.
- Struzik Z., *Obrona wolności narodu Księdza kardynała Stefana Wyszyńskiego Prymasa Polski w 100. rocznicę odzyskania niepodległości 1918-2018*, wyd. Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2018.
- Struzik Z., *Zeszyt o Bożej Opatrzności nr 11. Macierzyństwo wyrazem miłości Ojczyzny w nauczaniu papieskim*, wyd. Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2019.
- Twardowski J., *Mała ojczyzna*, wyd. Bosz, Olszanica 2002.
- Wyszyński S., *Jedna jest Polska. Wybór przemówień i kazań*, wyd. Soli Deo, Warszawa 2017.
- Wyszyński S., *Kocham Ojczyznę więcej niż własne serce*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2020.

